

1. ábra A management információs hálózata

4. Szóbeli források

A személyes kapcsolatok, ismeretségek területe. Hasznos szóbeli ismereteket adhatnak témájukról a szakkönyvek, cikkek szerzői. A management-tanácsadókról nem készült jegyzék. A BIM tanácsadási hivatal ad segítséget a megfelelő tanácsadó kiválasztásában. A szaktanfolyamok jegyzékét több újság hozza, rendszeres kalauzduk a *Management Courses Index*.

A management általános információs rendszerét az 1. ábra szemlélteti.

/DARE G.: *Informed decision making. = Journal of Information Science*, 1. köt. 3. sz. 1979. p. 153–158./

(Takács László)

A könyvtárosok és az idegen nyelvek okozta nehézségek Nagy-Britanniában

A második világháború után Nagy-Britanniában a *Royal Society Tudományos Tájékoztatási Konferenciája* 1948-ban foglalkozott az idegen nyelvek kérdésével, mint a könyvtárosok munkáját megnehezítő tényezővel. Megállapította: a tájékoztató könyvtáros kötelessége az irodalom figyelemmel kísérése, s e tekintetben az idegen nyelvtudás fontos többletképesítés. Ennek birtokában ui. időt takarít meg az idegen nyelvet nem tudó kollégáinak: kiküszöböli a fordítás szükségességét, e nélkül közli velük a külföldi írásmű lényegét.

Bár a könyvtárosok, a tájékoztató szakemberek és a fordítók munkamegoszlásának rendezéséért 1948 óta sokat tettek, az angol könyvtárosképzésben a nyelvészet és az idegen nyelv még jelenleg is csak fakultatív tárgy,

szabadon választható stúdium. A nyelvtudás és a tájékoztató munka közötti összefüggést tehát még semmi esetre sem határozták meg világosan. Az idegen nyelvek okozta nehézségek leküzdésére a tudományos és műszaki tájékoztatásban újabb inkább *műszaki megoldásokat próbálnak a „sorompóba állítani”*, bár valószínű, hogy előbb-utóbb az angol lesz a tudományos tájékoztatás nemzetközi nyelve. A nyelvi átalakítás műszaki megoldásaira (gépi fordításra, többnyelvű tárgyszójegyzék gépi készítésére, közbenső, kapcsolatteremtő nyelvre) azonban így is mindenképpen nagy szükség lesz.

A *Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID)* egyik 1969. évi kiadványából megtudható, hogy már akkor kilenc észak-amerikai (USA) könyvtárosképző iskolában oktatták szervezeten a nyelvészeti tárgyakat és a gépi fordítás műszaki megoldásait.

D. B. WALCH 1970-ben arról ír, hogy az olyan általános tárgyak, mint a nyelvszerkezet, nyelvészet, meghatározott nyelvek tanulmányozása helyett új irányzat vette kezdetét a könyvtárosképzésben, ám az idegen nyelvekkel való foglalkozás szükségessége nem szűnik meg az elmélet tanulmányozásával. Ez viszont újabb kérdéshez vezet: *milyen mértékben használják a könyvtári gyakorlatban az idegen nyelveket?* WALCH összefoglalóan megállapította, hogy miközben a könyvtárosképző iskolában még meg is követelték az idegen nyelvtudást a doktorjelöltektől, e tudást a későbbiekben nem használták föl teljesen. Nehéz megállapítani, hogy emiatt mennyi külföldről származó információ és kutatási eredményt hagytak figyelmen kívül.

WALCH szerint a nyelvi stúdiumok során a tanuló ugyan nem tanul meg valamely meghatározott idegen nyelvet, de *megismer különféle nyelvi mintákat*. Ezek birtokában bármely kívánt nyelvet viszonylag rövid idő alatt a szükséges mértékig elsajátíthat. Ilyen képzés után a végzett könyvtáros számos olyan kérdést meg tud oldani, amelyhez csak kevés nyelvismeret szükséges, a beszélgetni vagy olvasni tudást igénylő feladatokat pedig a szakemberekre hagyhatja. Ha a nyelvészet szilárd helyet kap a könyvtárosképzésben, a más tárgyak oktatására fordítható idő csökken ugyan, de olyan tárgy kerül be az ismeretanyagba, amely alapvető a könyvtáros munkájában. Ez a „*szilárd hely*” a könyvtárosképzésben szemben áll a nyelvészet és nyelvek előbb említett „*szabadon választható*” megközelítésével.

J. D. ANDERSON 1974-ben speciális könyvtári nyelvészeti tanfolyamra tesz javaslatot. E tanfolyam a német, a francia, az orosz, a japán, a spanyol, az arab, a héber és a kínai nyelv elemeit ölelné föl. A hangsúly a katalogizálás és az átírás (transzliterálás) szükségleteinek kielégítésén lenne.

H. H. WELLISCH 1975 és 1978 között írt három cikkében az átírást tartja a legnagyobb nehézségnek, és szembehelyezkedik a keleti íráskor latinbetűs átírásával.

Az Aslib és a brit Könyvtári Egyesület a „*Szputnyik*” évében, azaz 1957-ben – orosz tanfolyamot szervezett a

tudósok számára, 1958-ban pedig konferenciát a műszaki és tudományos fordítás kérdéseiről. Ezen A. G. READETT kijelentette, hogy a legjobb megoldás *a nyelvész és a szakember egy személyben való egyesítése*. Szó volt még e konferencián a gépi fordításról és egy átmeneti nyelv – esetleg a kínai – szükségességéről. A. E. STUBBS jövőbe látóan nyilatkozott a szovjet tudományos eredményeket ismertető információk elterjedéséről és a kínai nyelv nemzetközi közvetítő nyelvként való használatának alkalmas voltáról, mivel alaktana nincs, mondatszerkesztése pedig egyszerű.

J. E. HOLMSTROM 1962-ben a nyelvi nehézségekkel foglalkozó cikkében kiemeli *a szabványosítás fontosságát* a szaknyelvben és egy ábrán mutatja be a különféle nyelvek egymás iránti nyitottságát. Ezen a kínai ismét kiemelt helyen szerepel.

1962-ben C. W. HANSON is megállapítja, hogy szükség van a fordítás kérdéskörének mennyiségi adatokon alapuló vizsgálatára. Összehasonlítja a tudósok részére addig tartott orosz nyelvtanfolyamokat, amelyeket nagyon fontosnak tart, mivel „*a különböző országok tudományos eredményei hozzávetőleg arányosak népességükkel*”.

W. J. HUTCHINS 1971-ben a Sheffieldi Egyetem könyvtárának használatáról szóló tanulmányában a nyelvi nehézségeket más oldalról világítja meg: „Nagyon valószínű, hogy sok egyetemi könyvtár idegen nyelvű állománya a háború előtti viszonyokat tükrözi, amikor az egyetemi oktatók idegen nyelvtudása nagyobb lehetett, mint most”. Cikkében többek között *jobb felszerelést javasol a kutatók részére* és olyan egyetemi könyvtárakat, amelyek tevékenyen segítik elő a meglévő bibliográfiai eszközök, tájékoztató szolgáltatások és fordítási eszközök használatát.

F. LIEBESNY 1966 és 1975 között három alkalommal is kifejtette, hogy mind a tájékoztató munka iránt érdeklődő nyelvészekre, mind pedig idegen nyelveket ismerő tudósokra és mérnökökre szükség van. Nézete szerint jó, ha a könyvtáros képes az azonosításra és átírássra, a teljes fordítást pedig más szakemberekre hagyja. Előre jelzi a nyelvtudás szükségességét a tudományos minősítésekben.

Az Ealingi Felsőoktatási Főiskola világhírű a nyelvtanításban. Ennek előnyét a Könyvtár és Tájékoztatástudományi Iskola élvezi, ahol a hallgatók választás alapján tanulhatnak németül, spanyolul és oroszul. Az oktatás célja a hallgatók ösztönözése a nyelvtudásra és a katalogizálási adatok és bibliográfiai hivatkozások alkalmazásának képességére a választott nyelvben.

A brit Könyvtári Egyesület legújabb törekvései mögött a Nemzetközi és Összehasonlító Könyvtárcsoport (*International and Comparative Library Group*) áll. Az Egyesület 1974. évi konferenciáján J. ROE számolt be a könyvtárosképző iskolák közötti *nemzetközi csere* növekedéséről, ami élesen exponálja a nyelvi nehézségeket, és külföldi könyvtári szakirodalomból álló gyűjtemény

létesítését sürgeti. A Csoport 1977-ben egy javaslatot is kidolgozott a külföldi könyvtári szakirodalommal való ellátásról.

Számos jele van tehát a nyelvi nehézségek mind komolyabb felismerésének. W. L. SAUNDERS, a Sheffieldi Egyetem Könyvtárostovábbképző Iskolájában végzett vizsgálatában a nyelvi nehézségeket történetileg tekinti át, és ezzel kapcsolatban újra értelmezi SHANNON matematikai információátviteli elméletét.

A kanadai McGill Egyetemen kétnyelvű katalogizálási nyári iskola működik. S. C. LOH és L. KONG 1979-ben beszámolt a *kínából angolra való gépi fordítás* lehetőségéről. A Cambridge-i Egyetemen 1979-ben kutatást indítottak a kínai írásjelek könyvtári gépi feldolgozásának megoldása érdekében. Világos, hogy – amint azt R. WISBEY 1979-ben megállapította – *a nyelvi nehézségek leküzdésében a könyvtárosoknak igen jelentős feladataik vannak*, mivel a könyvtári funkciók egyre inkább egybeolvadnak a nyelvészeti számítástechnika feladataival.

/DICKSON, A. J.: Librarians and the language barrier. = Aslib Proceedings, 31. köt. 11. sz. 1979. p. 488–494./

(Timon László)

A tudományos és műszaki fordítás helyzete a Szovjetunióban

A Szovjetunióban különböző szakosított fordítói hálózatok és intézmények jöttek létre. A legjelentősebb közülük az *Össz-Szövetségi Fordító Központ (Vseszozjuznij Centr Perevodov, VCP)*. A VCP ügynökségei segítségével országos méretekben ellenőrzi a fordítók munkáját.

A VCP 1972-ben, a VINITI fordító irodájából jött létre. Fordítói gárdája ma több mint 30 nyelvet reprezentál. A fordítások 90%-a idegen nyelvről oroszra történik. A fordítások 45–55%-a folyóiratcikk, 15–18%-a szállítással és kereskedelemmel foglalkozó irodalom, 5%-a pedig report. A forrásirodalom 50%-a angol, 18%-a német, 9%-a japán, 6%-a francia, 2,5%-a lengyel, 2%-a cseh nyelvű.

A VCP megalakulása fellendítette a fordítói tevékenységet a Szovjetunióban. 1976-ban a szervezett fordításoknak 60%-a a VCP produktuma volt. 1977-ben a VCP több mint 48 000 fordítást készített, majdnem háromszor annyit mint 1973-ban. 1980-ig a fő cél: *a minőség lényeges javítása*.

A központ több ezer szakképzett, jó nyelvtudású munkatársat alkalmaz. Ezek a szakemberek a szükség szerint kiadói munkát is végeznek, foglalkoznak a fordítók utánpótlásával. A külső munkatársak nagy

száma elmélyült szakosodást tesz lehetővé, illetve postamunkák végzésére is lehetőséget ad.

A kereskedelmi és iparkamara fordító szervezetei, valamint a különböző intézetek és ipari vállalatok fordító irodái is aktívan tevékenykednek. Az előbbieket a VCP keretein kívül készült fordítások 20%-át, az utóbbiak pedig 80%-át mondhatják a magukénak. A fordítandó anyagok hatalmas mennyisége és információértéke arra ösztönzi a szovjet szakembereket, hogy *a fordítást tudományos tevékenységként kezeljék és vizsgálják*.

A léfordítandó anyag mennyiségére és a vidéki szervezetek igényeinek jobb kielégítésére való tekintettel több szovjet városban VCP fiókok alakultak. Az első Gorkijban létesült 1977 folyamán.

A fordítások duplikálódása és a felesleges költségek elkerülése érdekében *országos fordítási gyűjteményt* hoztak létre. Ez a gyűjtemény évente 30%-kal növekszik, és több mint ezer intézmény szolgáltat számára másolatot. Jelenleg 400 000 egységet tartalmaz, s emellett mikrofilmre vették az egészet.

A VCP *jegyzéket ad ki* az elkészült fordításokról. A fordítások növekvő számának megfelelően 1977-ben a jegyzékek füzeteinek számát 25-ről 36-ra emelték. 1979 óta a jegyzékek 9 témakörre bontva jelennek meg.

A VCP az „*Interinformperovod*” közvetítésével kétoldalú együttműködési szerződéseket köt az NTMIR-országok azonos funkciójú intézményeivel. Az Interinformperovod feladata, hogy *felhívja az NTMIR-országokban a figyelmet az újonnan elkészült fordításokra*. E célból havi jegyzéket ad ki, ami lehetővé teszi a fordítások nemzetközi cseréjét is. A fordítók nemzetközi tapasztalatcseréje ugyancsak létrejött e keretekben.

A VCP *módszertani útmutatást és segítséget nyújt* a fordítások elméleti és módszertani problémáira vonatkozólag, különböző szótárakat és kézikönyveket szerkeszt. 1970 és 1977 között több mint 40 ilyen jellegű kiadvány látott napvilágot. 1974 óta Moszkvában negyedévenként konferenciákra, vidéken pedig vándor-szemináriumokra gyűlnek össze a fordítók.

A VCP országos szinten gondozza a *gépi fordítás* ügyét. Saját maga az angol, francia és német nyelvű gépi fordítási rendszer kialakításán munkálkodik.

A fordítói utánpótlás *képzéséről* – egyéb intézeteken kívül – a moszkvai Maurice Thorez Pedagógiai Főiskola gondoskodik. Itt 1971 óta kétéves, egész napos képzéssel járó tanfolyamokat rendeznek az angol, német, francia fordítók számára.

Minszkben, Bakuban és Harkovban kétéves esti tanfolyamokon képezik a fordítókat. Rendszeres és sikeres a fordítóképzés Cseljabinszk, Leningrád, Gorkij, Taganrog, Izsevszk stb. különféle felsőoktatási intézményeiben is.

A *továbbképzésről* sok helyütt a tudományos és műszaki társaságok gondoskodnak. Így kéthetes egész napos továbbképző tanfolyamokat szerveznek rendszere-